

RAHANDUSMINISTEERIUM

Esta Tamm
MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu
info@kalanduskogu.ee

Teie 17.08.2020 nr 1-4/20.08/69
Meie 30.11.2020 nr 15-1/5750-3

Vastuskiri Eesti mereala planeeringu põhilahendusele esitatud ettepanekutele

Austatud proua Tamm

Täname Teid Eesti mereala planeeringu eelnõule (põhilahendusele) ja mõjude hindamise aruande eelnõule esitatud seisukohtade eest. Rahandusministeerium teavitas oma 15.09.2020 kirjaga nr 15-1/5750-2, et oluline on oodata ära kogu võimalik sisend ning seejärel koostöös nii mereala planeeringu eksperdimeeskonnaga kui erinevate ametkondadega esitatud ettepanekuid põhjalikult kaaluda ja tasakaalustatud lahendus leida. Teie poolt esitatud seisukohad on läbi kaalutud ja vastame siinkohal Teie kirjas toodule. Vastuste koostamisel on oma panuse andnud mereala planeeringu ekspertmeeskond. Vastuskirja koostades oleme järginud Teie kirja struktuuri. Kuna mitmed väited ja küsimused sisuliselt kattusid, oleme kasutanud võimalust viidata korduvate teemade puhul eelnevatele vastustele ja vastata küsimustele grupeeritult. Viitamise hõlbustamiseks oleme tähistanud erinevad alajaotused rooma numbritega.

I. Sissejuhatus

Olete oma kirjas välja toonud seisukohad, et KSH ei tugine ökosüsteemsele lähenemisele, suur osa uuringutest on tegemata, sh kumulatiivne uuring, tuginetakse oletustele ja arvamustele.

Selgitame esmalt Eesti mereala planeeringu kui riikliku strateegilise arengudokumendi olemust. Planeeringu ülesanne on suunata Eesti mereala kasutust pikas ajalisel perspektiivis, sätestades aluspõhimõtted ja reeglid erinevate mererasutuste ruumilisele arengule. Planeeringu eesmärk on luua tervikpilt erinevate mererasutuste koostoimest ja leppida kokku Eesti mereala kasutuse ruumilistes põhimõtetes järgmiseks 15 aastaks, et panustada merikeskkonna hea seisundi saavutamisse ja säilitamisse ning edendada meremajandust. Pika-ajaliste suundade ja tervikpildi saavutamiseks üleriigilisel tasandil lähtub mereala planeering rahvusvahelistest suundumustest, riigi huvidest ja riiklikest arengudokumentidest. Kuna eesmärgiks on kogu Eesti mereala tasakaalustatud ruumiline tervikkäsitlus riiklikul tasandil, on üldistusaste suur – keskendutakse üldpõhimõtete seadmisele ja tegevusi ei kavandata detailideni. Planeeringuga seatavad suunised ja tingimused on edaspidi aluseks mereala puudutavatele otsustele, sh hoonestuslubade väljastamisele. Seega on peale mereala planeeringu kehtestamist olemas nii üldpõhimõtted, kui ka selged suunised ja tingimused,

kuidas tegevusi ruumiliselt kavandada saab ja tuues seeläbi senise üksikotsustel põhinevasse praktikasse muutuse.

Mereala planeeringu kui strateegilise arengudokumendi mõjude hindamisel on esmatähtsaks peetud laiapõhjalisust. Lisaks tavapärasele looduskeskkonna-põhisele mõjude hindamisele on tähelepanu pööratud ka sotsiaalsetele, majanduslikele ja kultuurilistele mõjudele. Rõhutame, et vastavalt õigusaktides nõutule ja väljakujunenud praktikale lähtub planeeringu mõjude hindamine planeeringu enda täpsusastmest. Planeeringu üldistusastmele vastava mõjude hindamise (sh KSH) lähtekohaks on olnud ökosüsteemne lähenemine. Nagu kirjeldab mõjude hindamise aruande ptk 2.1 on mõjude hindamisel aluseks võetud HELCOM/VASAB ökosüsteemse lähenemise juhendis¹ välja toodud printsiibid, milleks muuhulgas on parima võimaliku teabe arvestamine. Strateegilisel tasandil loetakse parimaks võimalikuks teabeks ekspertide oskusteavet ning nii varasemalt kui ka samaaegselt mereala planeeringu koostamisega teostatud muid merealal läbiviidud analüüse ning uuringuid. Lisaks sellele on mereplaneeringu koostamise käigus läbi viidud mitmeid uuringud, mis on kättesaadavad mereala planeeringu portaalist www.mereala.hendrikson.ee.

Märgime, et planeeringu ja mõjude hindamise aruannet täiendatakse uuringu ja analüüsi mõistetega, sh tuuakse välja nende sisuline erinevus. Kommunikatsioonis osapooltega on selgunud, et uuringu all mõeldakse sageli välitöödel kogutud andmetel põhinevat uurimust.

Viimased Riigikohtu lahendid Hiiu maakonnaga piirneva mereala planeeringu ja Rail Balticu maakonnaplaneeringu osas on rõhutanud, et mõjude hindamisel tuleb tugineda hindamise ajal mõistlikult kättesaadavatele, sh uute uuringutega kogutavatele andmetele. Mereala planeeringu koostamise käigus on läbi viidud mitmeid täiendavaid analüüse ja uuringuid (vt <http://mereala.hendrikson.ee/uuringud.html>), mis koondavad erinevates teemades Eesti mereala tervikpildi. Hiiu kohtulahendi puhul on välja toodud, et üldisel planeeringutasandil on vaja kujundada veendumus, et valitud tuuleenergeetika alad sobivad põhimõtteliselt, st vähemalt teatud tingimustel tuuleenergia tootmiseks. Mereala planeeringu mõjuhindamine tegi ettepanekud juba strateegilisel tasandil olulisemaid eluslooduse tundlike alasid vältida, lähtudes vältimis- ja ettevaatuspõhimõttest. Seega on mõjude hindamise strateegilisel tasandil kujunenud veendumus, et planeeringus määratud tuuleenergeetika alad koos suuniste ja tingimustega (sh koos seatud ennetavate leevendusmeetmetega võimalike ebasoodsate mõjude ärahoidmiseks) on parim võimalik lahendus (vt täpsemalt alajaotus III ja IV).

Mõjude hindamise aruandesse on koondatud nii keskkonnamõju strateegilise hindamise kui täiendavalt läbi viidud sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike mõjude hindamise tulemused. Rõhutame, et mõjude hindamise aruanne on terviklik dokument, kus peatükid on omavahel seotud. Aruandes antud hinnanguid tuleb käsitleda konkreetses kontekstis ja teemasid tuleb vaadata koosmõjus. Üksikute lausetena väljatoodu võib anda lõplikest hinnangutest erineva ja eksliku mulje. Olete oma kirjas välja toonud peamiselt kalanduse ja tuuleenergeetikaga seotud mõjud. Rõhutame, et mõjude hindamise eksperdid on koondhinnanguna, vaadeldes ka mõjude kumulatiivsust, jõudnud seisukohale, et strateegilisel tasandil hinnates ei kaasne planeeringu elluviimisega olulisi negatiivseid mõjusid, sh ebasoodsaid mõjusid Natura 2000 aladele. Võimalike lokaalsete mõjude leevendamiseks on planeeringuga seatud arvukaid tingimusi planeeringule järgnevatele tegevuslubade menetlustele, mille raames tuleb kohustuslikult läbi viia ka täiendavad uuringud. Selline lähenemine tagab mereala planeeringu kehtestamisel mitmetes mererasutuste valdkondades

¹ Guideline for the implementation of ecosystem-based approach in Maritime Spatial Planning (MSP) in the Baltic Sea area, 2016

(eelkõige vesiviljelus ja tuuleenergeetika) senise, üksikotsustel ja selge uuringukohustusega, põhineva praktika muutuse.

II. Planeeringuga kaasnev mõju (lk 114)

1. kas KSH koostamisel on lähtunud Riigikohtu poolt Hiiumaa tuuleparkide vaidluses (3-16-1472) antud juhustest selle kohta, kuidas tuleb tuuleparkide KSH-d läbi viia, ehk lähtuda modelleerimisel mingist stsenaariumist, nt maksimumstsenaariumist?
2. mis põhjendusega on jäetud tuulepargi konkreetsed arvanded (nt maksimumstsenaarium) KSH-s paika panemata ja hindamata? Palun selgitada.
3. mis põhjendusega räägitakse ökosüsteemsest lähenemisest, kui suurem osa uuringutest (sh merekeskkonna uuring, kumulatiivsete mõjude uuring, kalade ja koelmute uuring, sh majanduslikult väga oluliste kilu ja räime uuringud) on jäetud KSH-s käigus tegemata? Palun selgitada.

Kuigi viidatud Riigikohtu lahend tehti ajal, mil mereala planeering oli juba koostamisel, on lahendis väljatoodud kitsaskohti peetud silmas mõjude hindamise läbiviimisel. Olete oma vastuväites ära toonud Riigikohtu lahendist mh lause „Tuuleenergia tootmise stsenaariume kirjeldavateks parameetriteks võivad olla tuuleenergia tootmise alade asukoht, suurim lubatav aluspindala, tuulikute kõrgus, võimsus, töötamise aeg jne“. Toome välja, et mereala planeeringus on ära toodud alade asukohad, käsitletud vundamentitüüpi, antud alade realiseerimise piirmäär 70% ja ka alade pindala. Seega on sisulise lahenduse aluseks olnud konkreetne stsenaarium. Selguse huvides täpsustame planeeringulahendust ja mõjude hindamise aruannet, et stsenaarium paremini esitletud oleks, sh lisame tuulikute võimaliku gabariidi ja tuulikute omavahelise vahemaa.

Mereala planeering on koostatud tuginedes HELCOM/VASAB ökosüsteemse lähenemise juhendis toodud põhimõtetele, mis on koostatud spetsiaalselt Läänemere mereala planeeringutes ökosüsteemse lähenemise rakendamiseks (link juhisele on toodud kirja I osas). Mereala planeeringu koostamisel lähtekohaks olnud ökosüsteemse lähenemise järgi peab meremajanduse areng toimuma arvestades merekeskkonna hea seisundi säilitamist ja saavutamist. Seetõttu on mereala planeeringus rõhutatud kalavarude looduslikku taastumist tagavate koelmualade säilitamise vajadust. Kalastiku jaoks tundlike aladega arvestamise kohustus on seatud teistele merekasutusviisidele. Mereala planeeringus kalastikule kaasnevate mõjude hindamisel on kaasatud Eesti parim ekspertteadmine läbi Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi ekspertide, kellel on ulatuslik varasem kogemus nii Eestis² kui koostööst teiste Läänemere äärsete riikidega läbi Läänemere merekeskkonna kaitse komisjoni (HELCOM) töörühmade ja projektide (Pan Baltic Scope). Mereala planeeringu eksperdimeeskonna nimekirja on kättesaadav [mereala portaalist](#).

Mereala planeeringu jaoks läbi viidud uuringuid/analüüse on kirjeldatud vastuste alajaotuses IV. Alajaotuses I ja IV on ühtlasi toodud selgitused, millised uuringud/analüüsid osutusid strateegilisel tasandil võimalikuks ja selgitatud milliste uuringute läbiviimine on vajalik järgneval tegevusloa tasandil.

² Vt nt <https://www.google.com/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwidh-ab0tvrAhXDyaQKHdb6BwEQFjAMegQIARAB&url=https%3A%2F%2Fagri.ee%2Fsites%2Fdefault%2Ffile%2Fcontent%2Fuuringud%2F2015%2Fuuring-2015-koelmud.docx&usg=AOvVaw3gWQPbxVfWRcK6UwzMbFcx>

III. Ptk 2.3. Keskkonnakaalutlustega arvestamine planeeringu väljatöötamisel

Olete oma vastusväites välja toonud, et mereala planeeringu KSH protsessis pole käsitletud alternatiivseid tuuleenergeetika alasisid.

Täpsustame, et KSH üks peamisi ülesandeid on anda otsustajale teavet strateegiliste valikutega kaasneva keskkonnamõju, sealjuures eelkõige olulise ebasoodsa mõju kohta. Igal strateegilisel valikul ning planeeritaval tegevusel on eesmärk ning see peab olema selgelt esitatud. Alternatiiv on eesmärgi saavutamise erinev viis ja kui laual on erinevaid strateegilise valiku alternatiive tuleb seda ka KSH aruande käigus hinnata. Alternatiivide all ei mõisteta üksnes asukoha alternatiivi, vaid ka ajalisi, tehnoloogilisi jne lahendusi.

Tsiteerite oma vastulauses Riigikohtu seisukohti Hiiumaa tuuleparkide asjas (nr 3-16-1472), kus toote mh välja, et KSH peab mängima aktiivset rolli planeeringulahenduse kujunemisel, mitte piirduma planeerimisprotsessis väljatöötatud lahenduse mõjude hindamise, tagantjärele korrigeerimise ja leevendusmeetmete väljapakumisega.

Nõustume eeltooduga ja lähtuvalt sellest leiame, et Eesti mereala planeeringulahenduse kujunemine koostöös KSH ekspertrühma panusega on käinud senisest väljakujunenud praktikast sammu võrra ees. Planeeringu koostamise vältel on nii planeeringu kui mõjuhindamise töörühm teinud tihedat koostööd tagamaks, et juba strateegilise planeerimisprotsessi võimalikult varajases etapis oleks välistatud tundlike ehk ebasobivate merealade kasutamine, sh nendele nt tuulepargialade rajamine ning välditud oleks ebasoodsate keskkonnamõjude kaasnemine. Seega kujunes avalikustamisele suunatud mereala planeeringu lahendus tihedas koostöös nii planeeringu koostajate, erinevate mõjuhindamise ekspertrühma liikmete, kaasatud ametkondade kui ka huvirühmade poolt saadud info ja teadmiste alusel.

Planeeringu protsessi jooksul on varasemalt ka tutvustatud töös olevaid planeeringu lahenduse variante, kuhu samuti koondati esialgne mõjuhindamise ekspertrühma sisend. Variantide järkjärgulist kujunemist (sh alade vähendamist ja nende põhjuseid) kajastab seletuskirja ptk 5.6.2. Esmase eskiisi avalikustamine koos mõjuhindamise ekspertrühma sisendiga toimus huvirühmadele ja avalikkusele 2019.a kevadsuvel. Materjalid on kättesaadavad [mereala portaalis](#).

Planeeringulahenduse väljatöötamisel ja mõjude hindamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni poolt soovitatud tundlike alade kaardistamise (e ingl k sensitivity mapping³) meetodikat. Nimetatud meetodika on kujundatud just eelkõige tuuleparkide asukohtade leidmiseks. Meetodika samm-sammulist lähenemist oleme kirjeldanud nii planeeringulahenduse seletuskirjas (ptk 5.6.2) kui mõjuhindamise aruandes (lk ptk 2.3 lk 14-15). Tuulepargi arendusaladena välistati parimale teadaolevale infole tuginedes ökosüsteemide jaoks tundlikud alad ehk alad, mis on olulised kindla mereelupaiga või -liigi elu- või toitumisalana (samuti liikumiskoridorid, ränded jne). Samuti välistati strateegilisel tasandil ettevaatuspõhimõttest tulenevalt kaitstavad loodusobjektid, sh Natura alad, kuna alade kaitsereežiimi alla seadmisega on võetud seisukoht, et sellel alal on esmane eesmärk kaitset vajavad elupaigad ja liigid ning nendel aladel muude huvide elluviimine ja tegevuste realiseerimine, mis ei ole kooskõlas kaitseala kaitse eesmärkidega on teisene.

³ THE WILDLIFE SENSITIVITY MAPPING MANUAL Practical guidance for renewable energy planning in the European Union; <https://circabc.europa.eu/sd/a/6a1d06ae-ef34-478a-a322-006b09079efb/20200429%20WSM%20Manual.pdf>

Looduslikult tundlike alade kaardistamise järgselt on kujunenud tuuleparkide arendusteks sobivad alad, kuhu üldse looduslikku keskkonda oluliselt kahjustamata oleks võimalik tegevust edasi kavandada. Seega teisi asukoha alternatiive hetkel ei ole. Ei saa nõustuda teie vastuväites toodud järeldusega, nagu oleks KSH puhul toimunud üksnes planeeringulahenduse tagantjärele korrigeerimine ja leevendusmeetmete väljapakumine.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus ütleb, et KSH aruandes peab olema leitav ülevaade põhjustest, mille alusel valiti alternatiivsed arengustsenaariumid, mida strateegilise planeerimisdokumendi koostamisel käsitleti ning ülevaadet sellest, kuidas saadi parim alternatiivne arengustsenaarium. Nagu juba eelpool toodud on planeeringulahenduse seletuskirjas kirjeldatud (ja sellele mõjude hindamise aruandes viidatud) strateegilisi valikuid ja selgitatud kuidas kujunesid avalikkusele esitletud arengustsenaariumid. Lisaks on mõjuhindamise aruandes kirjeldatud protsessi ja meetodikaid, kuidas ekspertrühma hinnangul kujunes parim planeeringulahendus.

Sellist lähenemist on ühtlasi soovitanud rakendada Riigikohus Hiiu mereala planeeringu lahenduses. Eeltoodu on võtnud kokku Riigikohtu nõunik Pihel Kuusk järgnevalt: „Riigikohus märkis Hiiu mereplaneeringu lahendis, et keskkonnamõju strateegiline hindamine peab toimuma planeerimismenetlusega paralleelselt ning võimaldama välja selgitatava teabe jooksvat arvesse võtmist planeeringulahenduse väljatöötamisel. Ka kirjanduses on rõhutatud, et selleks, et keskkonnamõju strateegiline hindamine täidaks tõhusalt sellele seatud eesmärgi, peab hindamine olema täies ulatuses planeerimisprotsessi lõimitud. Ainult nii saab keskkonnamõju strateegiline hindamine otsustusprotsessi sisuliselt mõjutada alates planeeringu algsete eesmärkide määratlemisest kuni otsuste täideviimise ja tegelike mõjude seiramiseni. Paralleelselt jooksvad menetlused võimaldavad osava ajastamise korral pidevat ja aktuaalset teabevahetust. Ühelt poolt varustab keskkonnamõju strateegiline hindamine planeerimismenetluse tegijaid vajaliku teabega ning teisalt on vastavalt sellele, kuidas plaan kuju hakkab võtma, võimalik anda täpsem hinnang selle keskkonnamõjule.”⁴

Lähtudes eeltoodust on mereala planeering koostatud kooskõlas kehtiva seadusandlusega ja arvestatud on asjakohaseid meetodikaid ja juhendmaterjale.

IV. Ptk 2.3. Keskkonnakaalutlustega arvestamine planeeringu väljatöötamisel

Vastuväites olete esitanud, et tuulepargi poolt mõjutav merekeskkond on täiesti uurimata ja hindamata. Kokkuvõttes tuleb KSH menetluse käigus uurida tuuleparkide mõju merepõhja elukeskkonnale, sh kaladele ja koelmualadele. Ilma nende uuringuteta ei ole võimalik KSH-ga edasi minna, sest üks oluliselt mõjutatav (mere)keskkond on uurimata.

Selgitame, et võimalikke mõjusid merekeskkonnale, sh merepõhja elukeskkonnale ning kaladele ja koelmualadele on käsitletud strateegilisele planeeringule sobivas üldistusastmes. Mereala planeeringu koostamisel ja selle mõju hindamisel on lähtutud hetkel parimast olemasolevast teadmistest – kaasatud oma ala parimaid spetsialiste, võetud arvesse kogu merealal juba läbiviidud uuringute info (vastavad keskkonnaalased andmekihid), selle alusel koostatud täiendavad analüüsid ja teostatud modelleeringuid, mis laienevad kogu merealale. Mõjuhindamisel on hinnangute andmisel tuginetud rahvusvahelisele, teiste riikide praktikale

⁴ Kuusk Pihel, Planeerimine ja planeeringute keskkonnamõju hindamine: mida uut tõi Riigikohtu lahend Hiiu mereplaneeringu kohtuasjas? Juridica [2019 /5/](#), Lk 334-342

ja teadmistele tuuleparkidega kaasnevatest mõjudest merekeskkonnale. Mõjude hindamine ja planeeringulahendus lähtub kehtivast seadusandlusest ja Teie kirjas toodud korduvad väited, et see nii ei ole, on väärad.

Direktiivi 2001/42/EÜ (ehk KSH direktiiv) kohaselt peab KSH aruanne sisaldama „põhjendatult nõutavat teavet, võttes arvesse olemasolevaid teadmisi ja hindamismeetodeid, kava või programmi sisu ja üksikasjalikkust, otsuse tegemise etappi ja mil määral saab mitmekordse hindamise vältimiseks teatavaid küsimusi täpsemalt hinnata otsustamise erinevatel tasanditel“. See viitab Riigikohtu hinnangul (Hiiu mereala planeeringu asjas selgitatuna) hoopis hindamise ajal mõistlikult kättesaadavatele, sh vajadusel uute uuringutega kogutavatele teaduslikele andmetele.

Mereala planeeringu koostamisel seati eesmärgiks piisavate andmete hankimine. Planeeringu ettevalmistamisel ja selle koostamise ajal viidi läbi mitmete liigirühmade lõikes varasematele välitöödele tuginedes analüüsid (praktikas nimetatuna ka kui uuring). Eesti merealal paiknevate lindude rändekoridoride (2017) ja pesitsusalade (2019) analüüs; Hüljeste leviku ja merekasutuse hinnang ja analüüs (2019) ning osaliselt merealal Saaremaalt lõuna või edela suunas üle mere toimuva nahkhiirte rände uuring (2019). Lisaks on võetud arvesse Mereinstituudi ekspertide poolt varasemalt teostatud töid, nt Eesti mereala mereelupaikade kaardistamise modelleerimise tulemusi (loetelu pole lõplik). Uuringud ja analüüsid on kättesaadavad mereala planeeringu portaalist www.mereala.hendrikson.ee.

Ei saa nõustuda Teie vastuväitega, et planeeringulahenduse koostamisel on üks osa mõjutatavast merekeskkonnast - kalad ja koelmualad - täiesti uurimata ja arvesse võtmata planeeringulahenduse kujundamisel. Kalade koelmualade puhul on lähtutud muuhulgas HELCOM Pan Baltic Scope projekti raames kogutud infost, kus Läänemere äärsete riikide teadlased on olemasolevate andmete põhjal kaardistanud olulisemate kalaliikide tähtsamad elu- ja koelmualad kasutades mudeleid, mis arvestavad erinevate kalaliikide liigispetsiifilisi kriteeriume, nagu soolsus, sügavus, avatus lainetusele, footilise tsooni ulatus, vee läbipaistvus jt. Mudelite alusel koostatud kaardid on valideeritud vastavate liikide ja riikide ekspertide poolt. Avalikustamisel olnud KSH aruande versioonis oli selline skeem esitatud (Joonis 4.2.1-2) Läänemere lesta võimalike kudemisealade kohta. KSH aruande koostamise ajaks ei olnud nimetatud skeemid teiste liikide, nagu räime ja kilu osas veel avalikud, kuid mille info oli ekspertrühmale teada ja seda teadmist arvestati juba aruande koostamisel. Täiendame KSH aruannet selles osas, et arvesse võetud info tuleks paremini esile. Sama infot kalade koelmualade kohta on kasutanud oma mereala planeeringu koostamisel ka meie naaberriigid (nt Läti mereala planeering).

Mõjude hindamise käigus ettevaatuspõhimõttest tulenevalt ja parimale ekspertteadmisele tuginedes välistati aladel, mis on teadaolevalt või seal valitsevate tingimuste poolest arvatavalt kaladele olulised kui koelmualad, meretuuleparkide (ja kalakasvanduste) rajamine. Ebasoodne mõju kalastikule ja kalandusele oli üheks põhjuseks, miks vastavaid tegevusi ei planeerita rannikulähedale ja madalamatele merealadele.

Eespool kirjas viidatud tundlike alade kaardistamise alusel kujunesid tuulepargi arenduseks kõige sobilikumad alad. Ka siinkohal on Riigikohus selgitanud Hiiu mereplaneeringu lahendis, et otsustajal pidi planeerimismenetluse tulemusena kujunema veendumus, et planeeringuga kindlaks määratavad võimalikud tuuleenergia tootmise alad sobivad põhimõtteliselt, s.t vähemalt teatavate tingimuste täitmisel, tuuleenergia tootmiseks ning et

paremaid alternatiive pole, arvestades mh keskkonnamõju strateegilise hindamise raames välja toodud keskkonnakaalutlusi.

Riigikohus on Hiiu mereplaneeringu kohtulahendit selgitades välja toonud ühtlasi, et peab võimalikuks, et adekvaatseteks põhjendusteks konkreetsete uuringute tegemata jätmisel võinuks ehk siiski olla näiteks uuringute nõudmise ilmne ebaproportsionaalsus nende ülemäärase ressursi- või ajamahukuse või kättesaadavate teaduslike meetodite puudumise tõttu. Sellisel juhul on aga igal juhul asjakohane selgusetuks jäävate probleemide või asjaolude selge väljatoomine ning teadmatuse kompenseerimine sobilike meetmetega. Selliste tegevuste puhul, mille lubatavus sõltub nende täpsematest parameetritest, tuleb keskkonnamõju strateegilise hindamise raames määrata kriitilised aspektid, mida tuleb käsitleda madalamal planeerimistasandil⁵. KSH aruandes on lähtutud keskkonnakaitseliselt ettevaatuspõhimõttest ning ette nähtud meetmed, tingimused hoonestusloa tasandil tuuleparkide rajamiseks eelnevatele uuringutele.

Mereplaneeringu koostamist konsulteerinud ekspertide meeskond toob hindamise tulemusena välja, et tuulepargid võivad avaldada kaladele mõju, kuid kindlasti ei ole need mõjud nii suured ja olulised, mis välistaksid tuuleparkide rajamise. Avalduvad mõjusid tuleb järjepidevalt seirata ja hinnata. Tuulikute kavandamise ja rajamisega seotud uuringud ja seire jagunevad eelnevaks, kus juba konkreetsetes kavandatava tegevuse võimalikus asukohas teostatakse kalade koelmu- ja rändeuuringud ning järelseireks, mis võimaldab hinnata konkreetse arenduse mõju (sh võttes seda arvesse järgnevate arenduste planeerimisel ja kavandamisel).

Hoonestusloa keskkonnamõjuhindamise protsessi käigus viiakse eelnevalt läbi kohapealsed uuringud (potentsiaalsete kala koelmu- ja rändeteede osas), et hinnata nende alade tähtsust kaladele. Ettevaatusprintsipiist tulenevalt viiakse uuringud läbi hoolimata sellest, et mereala planeeringu käigus on konkreetset ala peetud potentsiaalselt sobivaks tuulepargi rajamiseks. See põhimõte on mereala planeeringus välja toodud, kuid selleks, et tingimus oleks üheselt selge, täpsustatakse KSH aruandes leevendavate meetmete vastavat sõnastust ja planeeringulahenduse seletuskirjas vastavaid tingimusi tuuleparkide kavandamisele hoonestusloa etapis.

Teie poolt kirjas viidatud tuuleparkide mõju merepõhja keskkonnale ei saa täpsemalt välitöödena uurida enne, kui tuulikud on vähemalt mingis asukohas Eesti merealal püstitatud. Mõjude hindamiste puhul saab kaasnevaid mõjusid prognoosida, tuginedes olemasolevale keskkonnavalasele infole ning teiste rajatud tuuleparkide kogemusele ja seal teostatud järeelhindamistele.

V. Ptk 2.3. Keskkonnakaalutlustega arvestamine planeeringu väljatöötamisel

1. Millest tulenevalt lähtub KSH sellest, et koelmu- ja rändeteede hindamisel on universaalseks ja kõige tähtsamaks kriteeriumiks sügavus?

Kaladele oluliste alade määramisel ei olnud sügavus ainsaks kriteeriumiks, vaid olulist rolli mängisid ka teised, KSH aruandes nimetatud, liigispetsiifilised kriteeriumid nagu soolsus, sügavus, avatus lainetusele, footilise tsooni ulatus, vee läbipaistvus, temperatuur jt. Kalade liigispetsiifilised nõuded kudealade suhtes on suhteliselt hästi dokumenteeritud ja seetõttu on

⁵ Kuusk Pihel, Planeerimine ja planeeringute keskkonnamõju hindamine: mida uut tõi Riigikohtu lahend Hiiu mereplaneeringu kohtuasjas? Juridica [2019 /5](#), Lk 334-342

võimalik anda hinnang ka erinevat liiki kalade jaoks tähtsatele aladele. Sügavus on oluline kriteerium, millest sõltuvad teisedki olulised faktorid nagu kudesubstraadi olemasolu, temperatuur ja soolsus.

Mereala planeeringu üks eesmärk on leida võimalusi mereala uuteks kasutusviisideks lähtudes põhimõttest, et tagada tuleb merekeskkonna hea seisund ja säilimine. Seega aladel, mis on teadaolevalt või seal valitsevate looduslike- ja sügavustingimuste poolest arvatavalt kaladele olulised kui koelmu- ja rändealad, välistati strateegilise keskkonnamõju hindamise käigus ettevaatusprintsipi arvestades meretuuleparkide ja kalakasvanduste rajamine. Ebasoodne mõju kalastikule ja kalandusele oli üheks põhjuseks, miks vastavaid tegevusi ei planeerita ranniku lähedale ja madalamatele merealadele.

2. mis kaladest koosneb KSH poolt nimetatud „kalastik“?

Kalastiku mõistet kasutatakse, pidades silmas kõiki meie vetes elavaid ja vaatlusalustele aladele sattuda võivaid kalaliike.

3. millele tuginedes loeb KSH tähtsamateks kalaliikideks ahvena ja koha?

Teie poolt tsiteeritud ja viidatud lõigus on kontekst magevee- ja siirdekalad ning kalandus, siis ahven ja koha ongi magevee ja siirdekaladest kalandusele kõige tähtsamad liigid, sest nende saagid on kõrgeima väärtusega. Loomulikult on kõik liigid mingit pidi tähtsad ning rääim ja kilu kalanduse jaoks kõige olulisemad, kuid nimetatud liigid ei ole magevee-, ega siirdekalad. Seega on siinkohal toodud sulgudes näide magevee- ja siirdekalade osas ning nimetatud lõiku ei saa üldistada KSH järelalusena.

4. miks on jäetud täiesti kõrvale majanduslikult äärmiselt oluliste pelaagiliste kalade (räime ja kilu) mõjude uuringud?

Vt järgnevast vastust p 5, mis kalaliigid on kõige enam tuuleparkide osas mõjutatud. Vastuse alajaotuses IV on täpsemalt kirjeldatud millisele kalu (sh pelaagiliste) ja koelmualasid puudutavale infole on planeeringulahenduse väljatöötamisel tuginetud.

5. mis kalaliigid on tundlikumad või rohkem mõjutatud sügavamate tuuleparkide puhul?

Üldiselt on merealadest kaladele tähtsamad madalamad (kuni 15 m) rannikuveed ja meremadalikud. Planeeringulahenduses kajastuvad potentsiaalsed tuuleenergeetika alad asuvad sügavamates vetes, vahemikus ca 16-45 m. Eesti majandusvööndi sügavaimad piirkonnad üldjuhul kaladele kudemiseks ei sobi, kuna neis puuduvad merekaladele, sh kilu, kudemiseks sobivad tingimused: vajalik soolsuse- ja hapnikurežiim. Meie vetes kudevatest kaladest on potentsiaalselt mõjutatud rääim, kelle koelmualad ulatuvad kuni 15 m sügavuseni (sügisräime puhul kuni 25 m) ja Läänemere lest, kelle marja on leitud kõige rohkem ligikaudu 10 m sügavuselt, aga kuni maksimaalselt 27 m sügavuseni (Mikelsaar, 1957 vt raamatust Fishes of Estonia, 2003).

Pan Baltic Scope projekti raames modelleeritud Läänemere lesta ja mõningal määral ka räime koelmualad (nagu eelpool viidatud, siis KSH aruannet täiendatakse ja lisatakse Pan Baltic Scope raames kogutud info nende liikide koelmualade osas ka pildimaterjalina) kattuvad planeeringus olevate tuuleenergeetika aladega, kuid võimalik kattuvus koelmualadega on väike. Evald Ojaveeri andmetel toimub avamere räime masskudemine sügavustel 3-8 m (kõige pika-aegsema räimespetsialisti Tiit Raidi hinnangu isegi enamasti vahemikus 3-6 m)

ja Liivi lahe räime puhul 4-15 m. Vee temperatuur avamere räime masskudemise perioodil on 5-13 C⁰ ja laheräime puhul 9-16 C⁰ (vt raamatust Fishes of Estonia, 2003). Mereala planeeringu kontekstis räägime avamere räimest, sest „laheräim“ elab ja koeb Liivi lahes, kuhu mereala planeeringuga tuulepargi alasid ei kavandata. Seega, nagu väidab Evald Ojaveer, algab räime kudemine 2-3 m sügavusel ja isegi madalamal ning kevadise veetemperatuuri tõustes nihkub sügavamale. Sügavamad alad on räimele kudemiseks ebasoodsad, sest soojenevad aeglaselt (on külmad). Samuti tuleb arvestada, et räim koeb vetikatele. Vetikate leviku ulatus sõltub jälle otseselt sügavusest ja on seotud vee läbipaistvusega. Sügavamad alad on pimedad ja seal ei saa vetikad kasvada, nn afootiline tsoon. Seega puudub seal räimele kudesubstraat ja räim sinna ei koe. Avamere tingimustes ulatub footiline tsoon enamasti kuni 20-25 meetrini. Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi poolt on lähiajal valmimas projekt/aruanne „Avamere kaitsealade ettepaneku koostamine Eesti majandusvööndis: merepõhja elustik ja elupaigad (TÜ Eesti mereinstituut, 2020)“, mille raames mudeldati kogu Eesti ulatuses footilise merepõhja levik. Selle info abil on võimalik edaspidi samuti ette näha, kus võimalike kalade koelmualade osas on tundlikumad alad, mis vajavad täpsemaid uuringuid hoonestusloa tasandil. Lisaks ütlevad kirjandusandmed, et räim koeb rannikulähedal, sest seal on kõrgem bioloogiline produktioon, mis tagab räimevastsetele toidu (nt aerjalgsete nauplius vastsed on üks tähtsamatest).

Suuremad tuulepargid võivad potentsiaalselt mõjutada alade rändeid tööfaasis tekkiva müra tõttu. Tuulikute töömüra on küll enamvähem pidev, kuid (sõltuvalt tuule tugevusest) siiski suhteliselt vaikne võrreldes näiteks laevamüraga. Üldiselt on teadlased hetkel arvamusel, et tuulikute töömüra võib kalu häirida ainult tuulikute vahetus läheduses (maksimaalselt 1 km kaugusel) ning mingisuguseid olulisi negatiivseid mõjusid sellel ei ole. Üheks liigiks, kes tunnetab oma anatoomilise ehituse tõttu müra teistest kalaliikidest paremini on räim. Kuna ränded parves suhtlevad omavahel tekitades heli ujupõie tühjendamise, siis võib müra takistada nende kommunikatsiooni ja näiteks rännet kolemaaladele. Siiski on leitud kudevaid räimi ka tuulepargi aladelt ning tuulepargi tekitatud müra sulandub loodusliku mürafooniga kilomeetri kaugusel töötavast tuulikust⁶. Seega tuleb järgmisel tegevusloa tasandil enne potentsiaalselt kalastikku oluliselt mõjutavate tegevuste rakendamist viia neil aladel läbi uuringud.

6. kuidas mõjuvad tuulepargid pelaagiliste kalade rännetele?

Pelaagiliste kaladest, räim, rändab ilmselt nagu teisedki kalaliigid orienteerudes lõhna ja temperatuuri järgi. Mistõttu võiks arvata, et pigem piki rannikut, kus vesi soojeneb kiiremini ja mereveel on suurem mageveejälg. Seega on tõenäoliselt mõjud vähesed, kuna oleme antud alad kavandatava tegevuse osas välistanud (negatiivseid näiteid mujalt Läänemerest või väljastpoolt ei ole samuti teada). Oluline tähelepanu on kindlasti kitsamatel rändekoridoridel nagu väinad, mida kalad peavad läbima. Avatud merealad, mis on eemal potentsiaalsetest olulistest kudealadest, on vähemtähtsad. Kalastiku eksperdid on veendunud, et uuringuvajadus on suur Liivi lahe puhul, kuna sinna tuleb kudema nii avamere räim kui seal koeb ka Liivi lahe räim. Kuna valdavat osa merealast ei ole seal elavate kalaliikide ja kalade rände suhtes uuritud, siis tuleks enne potentsiaalselt kalastikku oluliselt mõjutavate tegevuste rakendamist viia neil aladel läbi vajalikud uuringud. Vt tegevusloa tasandil läbiviidavate uuringute vajadust on põhjendatud alajaotuses IV ja XI.

⁶ Bergström, L., Kautsky, L., Malm, T., Ohlsson, H., Wahlberg, M., Rosenberg, R., Åstrand Capetillo, N. (2012). The effects of wind power on marine life. A Synthesis. Report 6512.

7. *miks on jäänud hindamata tuuleparkide mõju traalipüügile ja rannapüügile?*

Nimetatud mõjusid on hinnatud mõjuhindamise aruandes ptk 4.6.1. Vt ka vastuseid alajaotusest XV p 11 ja 12.

VI. Ptk 2.3. Keskkonnakaalutlustega arvestamine planeeringu väljatöötamisel

1. *mis negatiivseid mõjusid silmas peetakse?*
2. *mis negatiivsed mõjud välistati ruumiliste korrektuuridega?*
3. *mis liikide osas välistati negatiivsed mõjud?*
4. *kas kõik negatiivsed mõjud on välistatavad ruumilise korrektuuri kaudu?*
5. *kas kõikide või olulisemate negatiivsete mõjude välistamine on võimalik üksnes ja vaid ruumilise korrektuuri abil, kui Natura 2000 või muud kaitstavad alad jäävad tuuleenergeetika ala kõrvale või vahetusse lähedusse?*
6. *mis uuringute alusel jõuti seisukohani, et negatiivsed mõjud on ruumilise korrektuuriga välistatud?*

Vastuste alajaotuses III on täpsemalt kirjeldatud kuidas toimus planeeringulahenduse kujunemine koostöös mõjuhindamise ekspertrühmaga ja milliseid meetodikaid kasutades.

Euroopa Liidu loodusdirektiivi (ehk elupaikade direktiivi, 92/43/EMÜ) ja linnudirektiivi (2009/147/EÜ) alusel moodustatud Natura 2000 alad kuuluvad üle-euroopalise looduskaitsealade sidusasse võrgustiku, kattudes Eestis siseriiklikult looduskaitsealade alusel kaitstavate looduskaitsealadega. Euroopa Liidu poolt seatud Natura hindamise reeglid (ja kohtupraktika) seavad sisulisi nõudeid hindamisele ja otsusetegemisele. Natura hindamise raames tuleb hinnata kavandatava tegevuse mõju ala kaitse-eesmärkidele (st loodus- ja linnudirektiivi lisades nimetatud elupaigatüübid ja liigid) ja hindamise tulemusel peab olema võimalik järeldada, et tegevus ei ohusta ala terviklikkust. Tuuleenergeetika alade strateegiline planeerimine suurele alale korraga aitab kõige tõhusamalt vähendada nende mõju elusloodusele juba varajases planeerimisstaadiumis ning planeerimismenetluse esmane eesmärk peab olema sobivate asukohtade valik, et vähendada mõju Natura aladele ja liikidele. Seega ettevaatuspõhimõttest tulenevalt välistati merealal paiknevad Natura 2000 võrgustiku alad tuuleenergeetika arendusaladena ehk Natura aladele tuuleenergeetikat ei planeerita, minimeerides võimalike konfliktide riski Natura ala ja selle kaitse-eesmärkidega üksikprojekti tasandil.

Eesti merealal paiknevaid Natura alasid ja nende kaitse-eesmärke on kajastatud KSH aruandes ptk 4.3. Valdavalt on tegemist mereliste elupaigatüüpidega, seega on läbi Natura alade vältimise neile oluline ebasoodne mõju välistatud. Sellest hoolimata tuleb igakordselt mereala planeeringuga kavandatavate tegevuste, eeskätt tuuleparkide arendamise, korral tegevuslubade menetluse protsessis kaasnevaid keskkonnamõjusid täpsustada ning vajadusel läbi viia Natura hindamine. Kavandatava tegevuse elluviimisel ei tohi Natura 2000 alasid ega nende kaitse-eesmärke kahjustada. Tuulikute ebasoodsat mõju saab vajadusel välistada läbi sobiva tehnilise lahenduse ning väljavalitud tuuleenergeetika alade sees toimuva asukohavalikuga projektlahenduse tasandil.

VII. Ptk 4.1.5. Vee kvaliteet

- 1. kas tuulikute paigaldamise mõju veekvaliteedile võib teatud juhtudel olla püsiv ruumiliselt piiratud ulatuses (nt tuulepargi alal)?*

Tuulikute paigaldamine saab mõjutada veekvaliteeti ainult tuulikute paigaldamisel ehk ehitusfaasis, mille vältel võib juhtuda, et häiritud setetest leostub veesambasse toitaineid või halveneb vee läbipaistvus. Need mõjud on igal juhul lühiajalised ja projekti tasandil väljapakutud tehniliste meetmete abil leevendatavad. Seega tuulikute paigaldamine ei tekita püsivat mõju veekvaliteedile.

- 2. mis on veekvaliteedi langemise lühiajaline või pikaajaline mõju merekeskkonnale (sh kalad, koelmud) planeeringu piirkonnas?*
- 3. kas ja mis on veekvaliteedi lühiajaline või pikaajaline mõju pelaagiliste kalade rännetele?*

Üldjuhul on oodata, et tuulepargi rajamise mõju veekvaliteedile on lokaalne, lühiajaline ning see piirdub pigem ehitustegevuse perioodiga. Lähtudes olemasolevatest seireandmetest juba rajatud tuuleparkide piirkondades on väga palju uuringuid näidanud tuulepargi rajamise positiivset mõju karide elustikule (nt karid meelitavad kalu ligi, st suureneb ka kalade arvukus). Tuuleparkides on põhjaelustiku liigirikkus kasvanud mitmekordseks, filtreerijate karpide arvukus on suurenenud pooleteist korda (parem vee filtreerimine toob kaasa ka leebemad eutrofeerumise ilmingud). Setetes elav elustik aga vaesustub umbes 10-20 % ulatuses, kuid see mõju püsib paar aastat.

VIII. Ptk 4.1.5. Vee kvaliteet

KSH-d tuleb täiendada merekeskkonna uuringuga, mis hindaks ka kumulatiivseid mõjusid, mis algavad vee kvaliteedi langusest ning mis mõjutavad kalu, koelmuid ning lõpuks hülgeid ning linnustikku.

Eesti mereruumi planeerimise käigus kasutati keskkonnamõjude hindamiseks innovaatilist tööriista PlanWise4Blue (<http://www.sea.ee/planwise4blue>), mis hindab planeeritud inimtegevuste kumulatiivset mõju erinevatele loodusväärtustele. Selline mõjuhindamine baseerub järgmisel teaduslikul informatsioonil ning tööpõhimõtetel:

- 1) Tööriist lähtub parimast olemasolevast teabest loodusväärtuste kohta sh. viimastest seire ja kaardistustöödest. Kõikides Eesti mereruumi punktides on kaardistatud või modelleeritud kõik olulisemad loodusväärtused. Rakendusse on kaasatud merepõhja elupaikade, kalade (sh. kalade koelmualade), lindude ja imetajate info.
- 2) Tööriist lähtub parimast olemasolevast teaduslikust informatsioonist, kuidas erinevad inimtegevused kumulatiivselt mõjutavad erinevaid loodusväärtusi. Olemasolev teaduslik informatsioon on kogutud rakendusse selliselt, et oleks võimalik faktipõhiselt arvutada konkreetse inimtegevuse mõju konkreetsele loodusväärtusele. Saame arvutada näiteks seda, kui suurel määral tuulepargi rajamine potentsiaalselt suurendab või vähendab mingi merepõhja elupaiga pindala iga mereala punkti kohta. Andmed on rakendusse saadud kas seiremõõtmiste ja/või eksperimentaaltöö käigus.

Tuuleparkide kohta on rakenduses kokku 257 uuringut (sh mereala portaalis leitavad hüljeste ja linnustiku uuringuid) ning neist näiteks 120 uuringut on kalade kohta ja 102 uuringut mere põhjaelupaikade ja nende seisundi kohta. Seega ei ole tõene väide, et tuuleparkide mõju uuringud ei käsitlenud mereelupaiku ja kalu. Tegemist on siiani Läänemere regiooni ühe kõige

detailsema keskkonnamõjusid käsitleva tööriistaga, mille tulemusi on mereala planeeringu mõjude hindamisel arvestatud.

IX. Ptk 4.2.1. Kalad

- 1. kas koelmualade hindamisel oli ainsaks kriteeriumiks mereala sügavus?*
- 2. millele tuginedes on kalastiku osas määratletud tundliku alana vaid < 5 m merealad?*

Teie poolt esitatud küsimused korduvad eespool esitatuga. Vastused on toodud jaotusest V p 1 ja 5.

- 3. kas planeeringu piirkonnas elavad (sh koevad) ka muud kalaliigid lisaks ahvenale ja kohale?*

Rannikust kaugel asuvad sügavad alad ei ole ahvena ja koha püsielupaigad ning nimetatud liikide kudemine neis piirkondades on välistatud. Avamerealadel on ülekaalus merelise päritoluga kalaliigid nagu räim, kilu ja lest.

- 4. kas planeeringualalt ja tuulepargist ei lähtu mõjusid pelaagilistele kaladele?*

Vt vastuseid alajaotuses V p 5 ja 6, XI ning käesoleva alajaotuses p 6 kirjeldatud.

- 5. KSH-s on leitud, et teatud kalaliikide nagu Läänemere lesta (joonis 4.2.1-2) ja räime koelmud kattuvad vaid osaliselt planeeringu eskiisis olevate energiatootmise aladega – mille alusel on see järeldus tehtud?*

Järelduse aluseks on HELCOMi Pan Baltic Scope projekti raames modelleeritud Läänemere lesta ja räime koelmualad. KSH aruannet täiendatakse ja lisatakse HELCOM Pan Baltic Scope raames kogutud info nende liikide koelmualade osas ka pildimaterjalina.

- 6. Kas planeeringuala ja räimede koelmuala osaline kattuvus tähendab, et oluline mõju puudub?*

Ekspertide hinnangul ei kaasne mereala planeeringu, sh tuuleparkide, elluviimisega kalade koelmualadele olulist ebasoodsat mõju. Avameremadalikel võib kueda lest ja ei saa täielikult välistada ka räime kudemist mõningatel madalamatel aladel, ent kuna valdavalt asuvad planeeringualad nende liikide optimumidest sügavamal, siis olulist kattuvust kudealadega ei esine ning võimalik mõju nende liikide taastootmisele läbi kudealade kahjustamise on minimaalne. Hinnangut kinnitab ka värskelt valminud Kalanduse Teabekeskuse poolt tellitud ülevaade, kus koostaja Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi vanemteadur M. Rohtla on hinnanud avamere tuuleparkide võimalikke mõjusid Läänemere kaladele. Uuringus nenditakse, et enamuse seireandmetel põhinevaid uurimistöid on järeldanud, et avamere tuuleparkidel puudub ilmselge negatiivne mõju kalastikule vt <http://kalateave.ee/et/teadus-ja-arendustegevus/uurimused/9273-eestisse-planeeritavate-avamere-tuuleparkide-voimalikud-mojud-laanemere-kaladele-tartu-ulikool-2020>.

Mereala planeeringule, mis näitab ära potentsiaalsed tuuleparkide asukohad, järgneb hoonestusloa etapp, mille käigus selgitatakse välja konkreetse arendusega kaasnevad keskkonnamõjud ja nende leevendamise meetmed. Juhul, kui arendatav ala kattub osaliselt eeldatavate räime (või lesta) koelmualadega, viiakse eelnevalt läbi kohapealsed uuringud, et hinnata nende tähtsust kaladele ja kalandusele. Uuringud viiakse läbi hoolimata sellest, et mereala planeeringu käigus on seda ala peetud potentsiaalselt sobivaks tuulepargi rajamiseks. Juhul kui hoonestusloa menetluse käigus ilmneb, et antud ala on kalastikule (ennekõike

räimele või lestale) oluline ja mõjusid leevendada pole võimalik, siis antud kohta arendust ei ole võimalik rajada.

- 7. kui KSH kohaselt võib merisiia puhul väiksemgi koelmuala kahjustamine hävitada lokaalsed populatsioonid, siis millele tuginedes on otsustatud uuringute tegemine KSH tasandil tegemata jätta?*

Ettevaatuspõhimõttest tulenevalt on välistatud läbi KSH protsessi madalad merealad tuuleparkide arendusaladena. Siig koeb oluliselt madalamas mereosas kui on potentsiaalsed tuuleenergia alad. Siia koelmud on 0,5 – 2m sügavusel, Ruhnu ümber aga kuni 15m. Siia kudealad ei kattu tuuleparkide potentsiaalsete arendusaladega ja seega oluline mõju välistatud. Tuuleparkialad on kavandatud 16-45 m sügavusele.

X. Ptk 4.2.1. Kalad

- 1. mis liikidega seonduvad muutused on positiivsed muutused?*
- 2. mis tähendab ülaltoodud kontekstis positiivset muutust?*
- 3. kas positiivse tähendusega on vastav muutus nii lühikeses kui pikas perspektiivis?*
- 4. mis on sellise väidetava positiivse muutuse kumulatiivne mõju?*

Juba töötavate tuuleparkide seireandmed kogu maailmast näitavad, et tuuleparkides on kalade arvukus suurem kui ümbritsevatel aladel. Tuulikute vundamentide ja jalgade näol lisatakse keskkonda kõva substraati, mis mitmekesistab keskkonda ja loob elutingimused elustikule, kes sellist substraati oma eluks vajavad. See tõstab bioloogilist produktiooni ning tekitab uusi toiduahelaid, millest võivad ka kalad. Kujunevad uued toiduahelad võivad anda eelise teistele liikidele kui oli algses koosluses. Positiivne mõju avaldub pigem pikemas perspektiivis, kus tuulepargi alasid on kirjeldatud ka kui omalaadseid kalade kaitsealasid, kuna seal kalapüügi tegelemine on praeguses praktikas valdavalt keelatud. Kaitsealade mõju kalandusele peetakse positiivseks, sest kalade arvukus ümbritsevatel aladel suureneb (*spill-over effect*).

- 5. mis mõjud tekivad pelaagilistele kaladele ja nende rännetele?*

Vt vastuseid alajaotusest V p 5 ja 6 ning alajaotusest XI.

XI. Ptk 4.2.1. Kalad

- 1. kuidas on KSH tasandil võimalik teha strateegilisi otsuseid ja valida sisuliste alternatiivide vahel olukorras, kus kaladega seotud mõjusid on küll tunnustatud, kuid kui sellised uuringud on jäetud täiesti tegemata? Mis on sellise lähenemise põhjendus?*

Selgitame, et võimalikke mõjusid merepõhja elukeskkonnale, sh kaladele ja koelmualadele on käsitletud strateegilisele planeeringule sobivas üldistusastmes. KSH tasandil läbiviidavate uuringute proportsionaalsust on vastatud ja põhjendatud eelnevalt alajaotuses IV.

Riigikohus on Hiiu mereplaneeringu lahendit selgitades toonud välja ühtlasi, et peab võimalikuks, et adekvaatseteks põhjendusteks konkreetsete uuringute tegemata jätmisel võinuks ehk siiski olla näiteks uuringute nõudmise ilmne ebaproportsionaalsus nende ülemäärase ressursi- või ajamahukuse või kättesaadavate teaduslike meetodite puudumise tõttu. Sellisel juhul on aga igal juhul asjakohane selgusetuks jäävate probleemide või asjaolude selge väljatoomine ning teadmatuse kompenseerimine sobilike meetmetega. Selliste tegevuste puhul, mille lubatavus sõltub nende täpsematest parameetritest, tuleb

keskkonnamõju strateegilise hindamise raames määrata kriitilised aspektid, mida tuleb käsitleda madalamal planeerimistasandil⁷.

Paraku on kogu Eesti mereala katvate uute andmete kogumine äärmiselt ressursimahukas ja ajaliselt pikk protsess, mida on Eesti riigile jõukohane läbi viia vajaduse põhiselt. Kalade koelmu- ja rändeuuringud on kallid ja ajamahukad. Koelmualade väljaselgitamiseks tuleb läbi viia merepõhja uuringud piiratud ajaaknas, sest marja areng kestab enamasti vaid kuni 2 nädalat. Ka marjast koorunud vastsed kanduvad hoovustega laiali lühikese aja jooksul. Kalade rännete uurimise puhul ei ole võimalik räime individuaalselt märgistada sellises koguses, mis võimaldaks suuremaid üldistusi teha. Et hinnata räimeparvede liikumist, tuleks läbi viia pikemajalised akustilised uuringud koos samaaegsete traalpüükidega. Sellised uuringuid teeb Tartu ülikooli Eesti mereinstituut lepingu „Eesti kalandussektori riikliku töökava täitmine 2020-2021. aastatel“ raames, kuid ühekordselt, et hinnata analüütiliselt kalavaru suurust.

Lähtudes eeltoodust kogu Eesti merealal selliste uuringute läbiviimine ei ole põhjendatud. Just seetõttu ongi lähtunud mh ettevaatusprintsipiist välistades tuuleparkide rajamiseks kaitstavad loodusobjektid, sh Natura alad, madalad merealad ja teadaolevad potentsiaalsed kudealad räimele ja lestale. Hoonestusloa keskkonnamõjuhindamise protsessi käigus viiakse eelnevalt läbi kohapealsed uuringud (potentsiaalsete kala koelmualade ja rändeteede osas), et hinnata nende alade tähtsust kaladele. Uuringud viiakse läbi hoolimata sellest, et mereala planeeringu käigus on seda ala peetud potentsiaalselt sobivaks tuulepargi rajamiseks.

Kuna valdavat osa merealast ei ole seal elavate kalaliikide ja koelmualade suhtes detailselt uuritud, siis on enne potentsiaalselt kalastikku oluliselt mõjutavate tegevuste rakendamist ka siiani vastavatel arendusaladel üldjuhul läbi viidud konkreetsed uuringud. See praktika ei muutu ka mereala planeeringu kehtestamisel, vaid pigem selgineb, kuna vastavad tingimused on mereala planeeringu materjalides toodud. Detailsed uuringud on kohustusliku tingimusena lisatud järgmisesse, hoonestusloa ja mõjude hindamise etappi. Selles etapis on juba võimalik täpsustada uuritavat ala ja mõjutegureid. Loamenetluse/KMH raames on võimalik igakordselt, arvestades tegevuse iseloomu ja eeldatavaid olulisi mõjusid (sh teada on tegevuse täpsem asukoht ja võimalik tehnoloogiline lahendus), laiendada hinnatavate tegevuste ja mõjude loetelu, mida poleks saanud teha praeguses strateegilise planeerimise faasis. Sõltuvalt uuringutulemustest on võimalik, et nt arendaja poolt soovitud tehnoloogiaga tuulikuid ei saagi sellesse konkreetsesse hoonestusluba taotletavasse asukohta rajada, vajalik võib olla teise asukoha otsimine tuuleparkidele potentsiaalselt sobiliku ala sees, nt võib-olla tuleb tuulikuid nihutada sügavamale. Sellist lähenemist võib nimetada ka ehitusele eelnevaks seireks. Seiret jätkatakse ehituse ja hilisemas töötamise faasis. Meile teadaolevalt ei ole katvaid detailseid uuringuid läbi viidud ka teistes riikides.

⁷ Kuusk Pihel, Planeerimine ja planeeringute keskkonnamõju hindamine: mida uut tõi Riigikohtu lahend Hiiu mereplaneeringu kohtuasjas? Juridica [2019 /5](#), Lk 334-342

2. *mis negatiivseid mõjusid täpsemalt peetakse KSH silmas, rääkides ühenduskaablite mõjudest koelmutele ja rändele? Mis on selliste mõjude sisu ja toime?*
3. *mis KSH kohaselt on ühenduskaablite ainsaks negatiivseks mõjuks kalade rändele on rände aeglustumine?*
4. *mis uuringule või põhjendusele tugineb see seisukoht?*
5. *mis mõjud tekivad tuulepargist (lühiajaliselt ja pikas perspektiivis) pelaagilistele kaladele?*

Nagu KSH aruandes toodud on energiatootmisel merealal potentsiaalne mõju kalastikule (sh pelaagilistele kaladele) ka läbi ühenduskaablite, mis ehitusfaasis merepõhja süvistatuna pigem lühiajaliselt mõjutavad koelmuualasid (kui ka rändeid) analoogselt teiste merepõhja muutvate tegevustega. Seega on on tegevuslubade menetluse protsessi raames vajalik ühenduskaablite rajamisega kaasnevate mõjude täpsustamine (kalastiku eksperdi eksperthinnang, kes seab vajadusel täpsema uuringu kohustuse) ja vajadusel kaladele leevendavate meetmete rakendamine (nt süvistamine väljaspool kalade kudeaega).

Lisaks on kaablitel mõju kasutusaegselt, eriti madalamatel aladel, sõltuvalt füüsikalistest omadustest potentsiaalne negatiivne mõju kalade rändele – seda nii elektromagnetlainete kui rände aeglustumise tõttu. Vt täpsemalt ka vastust alajaotuses XXII.

XII. Ptk 4.2.5. Merepõhja elupaigad ja elustik

KSH ei saa jätta uurimata ning hindamata tuulepargi mõju merepõhja elupaikade ja elustikule.

KSH aruande ptk 4.2.5 on toodud info merepõhja elupaikade paiknemisest mereala kaitsealadel kui ka mujal merealal. 2018. aastal on TÜ EMI poolt teostatud olemasolevate materjalide põhjal karide ja liivamadalate elupaigatüüpide leviku modelleerimine kogu Eesti mereala kohta (vt KSH aruande joonis 4.2.5-2). Sellest lähtuvalt on KSH aruande viidatud peatükis ka leitavad hinnangud, mis mõjud kaasnevad mereelupaikadele erinevatele elupaigatüüpidega nii tuulikute kui kaablite rajamisega. Kokkuvõttes on jõutud järeldusele, et kaablitrassi rajamine on elupaikade levikule väikese ja lühiajalise mõjuga nii rajamise kui ekspluatatsiooni käigus.

XIII. Ptk 4.2.5. Merepõhja elupaigad ja elustik

1. *mis uuringutele või andmetele tuginedes leiti, et Eesti vetes puudub elektromagnetiline mõju liikidele.*
2. *kas sellised mõjud on välistatud?*
3. *kas ja mis mõjud tekivad magnetväljast pelaagilistele kaladele ja nende rännetele?*

Elektromagnetlainete mõjude uuringuid on kogu maailmas võrdlemisi vähe läbi viidud ning teadmisi selles osas ei ole palju. Samas valdav osa läbiviidud uuringutest ei näita elektromagnetlainete selget negatiivset mõju elustikule⁸. Tänapäeval kasutatakse merekaablite paigaldamisel alalisvoolu HVDC kaableid, mille puhul on leitud, et maa magnetväli on kordades suurem kui kaabli magnetväli⁹. Ka teiste riikide mereala planeeringute puhul, nt Saksamaa, Taani, on peetud kaablite rajamisega kaasnevat elektromagneetilist mõju väheoluliseks. Kaablite elektromagnetväljade negatiivse mõju

⁸ https://www.researchgate.net/publication/270217961_Effect_of_electromagnetic_fields_on_marine_organisms

⁹ Viide Taani mereala planeeringu KSH-st:

https://www.envir.ee/sites/default/files/KKO/KMH/taani_mereala_planeerimise_ksh_dokument.pdf

leevendamiseks on kaks võimalust: kaablite matmine mere põhja ja selliste kaablitüüpide (st DC vmt) kasutamine, mille magnetväljade emissioon on nullilähedane. Järelikult on elektromagnetväljaga seotud mõjud ebaolulised või leevendatavad viisil, millega ei kaasne olulist keskkonnamõju. Vt täpsemalt ka vastust alajaotuses XI.

XIV. Ptk 4.4.1.1 Sotsiaal-kultuuriliste mõjude hindamise lähtekohad

KSH-d tuleb täiendada kõigi puudutatud huvigruppide nimetamisega ning välja toodud huvigruppide ja puudutatud isikutelt seisukohtade ja hoiakute ning kõigile isikutele tegelikult kaasnevate mõjude välja selgitamisega.

Sotsiaal-kultuuriliste mõjude hindamine erineb looduskeskkonna mõjude hindamisest, nagu selgitatud ka mõjude hindamise aruandes ptk 4.4.1.1. Nimetatud peatükis on toodud lause „Eesti merekultuuri loovad väga erinevad mereala ja ranniku kasutajad – kalurid, laevaehitajad, puhkajad, surfarid, sukeldujad, väikelaevaomanikud jt.“ Viidatud lauses on toodud näited mereala ja ranniku kasutajatest, vastav peatükk rõhutab, et kasutajagruppe on väga erinevaid. Laiemalt võib lugeda Eesti mereala huvigrupiks kogu Eesti elanikkonda ja ka teiste riikide kodanikke, ettevõtjaid. Mõjude väljaselgitamine strateegilise hindamise tasandil põhineb ekspertide kogemuslikul hinnangul ja läbiviidud alusuuringul.

Strateegilise planeerimise praktikas ei ole levinud kõikide huvitatud osapoolte arvamuste ja hoiakute väljaselgitamine kõikehõlmava süvauuringuna, samuti ei nõua seda planeerimisseadus ega keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus. Strateegilise planeerimise juures järgitakse põhimõtet, et huvitatud osapooltel on võimalik olla planeerimisprotsessis kaasatud, samuti on mereala planeeringu koostamisel küsitud erinevatelt huvigruppidele sisendit (nt toimusid töökoosolekud huvigruppidega, kultuuriliste kaardistuste käigus valmisid maakondlikud portreed jpm). Mereala planeeringu protsessiga on võimalik tutvuda terviklikult [mereala portaalist](#), samuti on portaalis üleval kaasamiskava ja ingliskeelse lehe kaudu saab tutvuda piiriülese protsessiga. Üleriigilise planeeringu täpsusastmes toimub sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude hindamine seega tihedalt läbipõimitult planeerimisprotsessiga ja põhineb ekspertide kogemuslikul hinnangul (sh otsusel, millised planeerimismeetodid on asjakohased üleriigilise planeeringu täpsusastmes), läbiviidud alusuuringutel ja kaasatud osapooltelt saadud sisendil.

Samuti toome välja, et sotsiaal-kultuuriliste mõjude hindamine ei ole keskkonnamõju strateegilise hindamise tavapäraseks osaks – see on täiendavalt tehtud hindamine, mis käsitleb mõjusid inimkeskkonna vaatest. Erinevalt looduskeskkonnast puuduvad sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude valdkonnas üksihesed normatiivid, millele planeerimise otsustusprotsessis toetuda. Selle põhjuseks on asjaolu, et sotsiaalses ja kultuurilises keskkonnas toimuvad muudatusi tajuvad inimesed erinevalt, seega mõju iseloomu, olulisust ja intensiivsus on keeruline prognoosida.

XV. Ptk 4.4.1.1 Sotsiaal-kultuuriliste mõjude hindamise lähtekohad/planeeringuga kaasnev mõju

- 1. mis uuringu alusel on KSH-s antud hinnang planeeringu positiivsele pikaajalisele mõjule?*

Tegemist on eksperdi hinnanguga, mis põhineb varasemal kogemusel ja lähtub mereala planeeringu eesmärkidest.

2. milliseid komponente on sellise hinnangu andmisel arvestatud?

Arvestatud on sotsiaalsete ja kultuuriliste valdkondadega – mereala inimkasutusega, merekultuuriga. Nagu KSH aruandes kirjas, on hinnang antud üldisel tasemel, vaadeldes kogu Eesti mereala arengut Eesti riigi strateegiliste eesmärkide valguses. Kohalikul tasandil võivad piirkonniti ja valdkonniti mõjud olla erinevad.

3. millisel viisil ja kuidas arvestab planeering merekultuuriga?

Tuginedes planeeringu käigus läbiviidud analüüsidele ja merekultuuri kaardistavatele töötubadele on merekultuuri teema paremini teadvustatud. Planeering annab suuniseid merekultuuri väärtustamiseks (seletuskirja ptk 5.10) ja meri-maismaa seoste tugevdamiseks (seletuskirja ptk 5.16).

4. millisel viisil ja kuidas arvestatakse kalatööstusele tekkivate negatiivsete mõjudega?

Mõjude hindamise aruande ptk 4.6.1 toob välja tuginedes majandusliku kasu mudelile piirkonnad, kus kalandusest saadav kasu on suurem. Kalatööstust eraldiseisvana käsitletud ei ole ja see ei ole ka ruumilise planeeringu ülesanne. Vastavalt planeerimisseaduse § 14 lg 5 on mereala planeeringu ülesandeks kalanduse toimimist tagavate meetmete määramine, mida on antud juhul ka tehtud.

Mõjude hindamise majanduskeskkonna mõjude ptk 4.6.1 alajaotuses on välja toodud, et Eesti mereala kui terviku kontekstis ei saa mõju kalandusele pidada oluliseks, kuid piirkonniti ja üksikutele ettevõtjatele võib mõju olla arvestatav. Maaeluministerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium on läbi viimas valdkondlikke mõjuanalüüse, kus käsitletakse lokaalseid mõjusid täpsemalt.

5. mis on negatiivsed mõjud, millega planeeringu koostamisel on arvestatud?

Negatiivseid mõjusid on käsitletud mõjude hindamise peatükis 4.4.1.1. Kalanduse kontekstis on (ptk 4.4.1.2) välja toodud survet merealale „mahtumises“ ja ka traalivate merealade vähenemist.

6. mis meetmetega negatiivseid mõjusid leevendatakse, välditakse ja ennetatakse?

Ennetavaid meetmeid on kirjeldatud mõjude hindamise peatükis 4.4.1. Kuna sotsiaal-kultuuriliste mõjude hindamine on eripärane (vt pikemat selgitust sissejuhatuses), on oluline eelkõige erinevate merekasutuste ja nendega seotud sotsiaalsete gruppide vajaduste teadvustamine planeeringulahenduse väljatöötamise käigus. Mõjude hindamise aruannet täiendatakse selles osas peale ministeriumite poolt koostatavate mõjuanalüüside valmimist, eeldatavasti 2021 I kvartal.

XVI. Ptk 4.4.1.2. Kalandus

1. milline on planeeringuala kalastik?

Vt juba eelnevalt vastust, alajaotuses V p 2.

2. kus asuvad planeeringualal kalastiku, sh pelaagilise kala rändeteed ning ligipääsud koelmualadele?

Vt eelnevalt sisustatud vastust alajaotuses V p 6. Kuna valdavalt osa merealast ei ole seal elavate kalaliikide ja kalade rände suhtes uuritud, siis tuleks enne potentsiaalselt kalastikku

oluliselt mõjutavate tegevuste rakendamist viia neil aladel läbi vajalikud uuringud. Hoonestusloa keskkonnamõju hindamise protsessi käigus viiakse eelnevalt läbi kohapealsed uuringud (potentsiaalsete kala koelmualade ja rändeteede osas), et hinnata nende alade tähtsust kaladele. Ettevaatusprintsipiibist tulenevalt viiakse uuringud läbi hoolimata sellest, et mereala planeeringu käigus on konkreetset ala peetud potentsiaalselt sobivaks tuulepargi rajamiseks. KSH aruandes täpsustatakse leevendavate meetmete vastavat sõnastust ja planeeringulahenduse seletuskirjas vastavaid tingimusi tuuleparkide kavandamisel hoonestusloa etapis.

Vt tegevusloa tasandil läbiviidavate uuringute vajadust on põhjendatud alajaotuses IV ja XI.

3. millised on planeeringuala saagikaimad alad ning kas need on ajas muutuvad?

Planeeringuala saagikust võib kaudselt hinnata sealt siiani püütud kalakoguste alusel, vastavad andmed on aruandes graafiliselt esitatud. Räum ja kilu on kvoteeritud kalaliigid ning potentsiaalne energiatootmine ei ole takistuseks kvoodi väljapüügil. Räum- ja kiluparved paiknevad kude- ja toitumisrändel pidevalt ümber, seega on nende liikide saagikus pidevas muutumises.

4. milline on tuulepargi mõju kalastikule liigiti (nii ehitusfaasis kui ka püsivalt)?

Vt täpsemalt vastust alajaotuses V p 4, millised kalaliigid on tuulepargi arendusalade osas mõjutatud.

5. juhul, kui esineb mõju kalastikule, siis kas ja kuidas toetab planeering kalastiku taastumist?

Ettevaatuspõhimõttest tulenevalt ei tohi lubada Eesti mereala sellistele osadele, kus on tundlikud alad kavandatavaid tegevusi, mille puhul kaasneb oluline keskkonnamõju, sh kaladele. Mereala planeeringu koostamisel on arvestatud teadaoleva infoga, kus potentsiaalselt esinevad kalade osas tundlikumad alas (sh koelmualad) ning tuuleenergeetika alasid nendele aladele ei kavandata. M. Rohtla on oma värskes uurimuses kajastanud, kuidas üks võimalus konflikti leevendamiseks on luua tuuleparkide piirkondadesse merekaitsealasid (inglise keeles: marine protected area, MPA), kus igasugune kalapüük on kõigil või osadel aladel keelatud. Nii tekiks juurde ka merekaitsealasid, kus kalapüük on piiratud või keelatud – järjest suureneva kalapüügisurvega maailmas on neid niikuinii hädasti vaja, et säilitada kalavarude jätkusuutlikus.

6. kui esineb mõju kalastikule, milline on mõju mereimetajatele?

KSH aruanne on välja toonud, et oluline mõju kaladele puudub ja konkreetsetest tuulikuparkide arendustest tulenevat mõju tuleb hinnata tegevusloa tasandil. Kui puudub mõju kalastikule, puudub ka mõju mereimetajale.

7. kui esineb mõju kalastikule, millised mõjud toob see kaasa huvigruppidele (kalurid, tööstused, turism jms)?

Mõjuhindamise aruanne on välja toonud, et oluline mõju kaladele puudub ja konkreetsetest tuulikuparkide arendustest tulenevat mõju tuleb hinnata tegevusloa tasandil. Kui puudub mõju kalastikule, siis ei ole ka kalastiku mõjudest tulenevaid mõjusid huvigruppidele.

8. *mis uuringute või andmete alusel on KSH-s tehtud järeldus, et planeeringu mõju kalandusele on pikaajaliselt positiivne?*

Järelduse aluseks on eksperdi hinnang, mis põhineb kalanduse hetkeolukorda kajastavate andmete (mereala kasutus, kalanduse saagikus) ja planeeringuga seotavate tingimuste analüüsil.

9. *milline on tuuleparkide mõju kalade rändeteede?*

Vt vastuseid alajaotusest V p 5 ja 6.

10. *milline on tuuleparkide mõju kalade liigikusele?*

Vt vastus alajaotuses X p 1.

11. *milline on tuuleparkide mõju traalpüügile?*

Mereala planeeringu koostamisel anti üldine, kogu mereala kasutusel põhinev hinnang, mis tõi välja, et traalitud alad vähesel määral vähenevad (vt mõjude hindamise aruanne ptk 4.4.1.2). Planeeringu üldistusastmest lähtuvalt anti hinnang kogu mereala ulatuses.

Eesti traalpüügialadest 4,3% asub tuulealadel. Traalpüügi osakaal tuulealadega kattuvatel aladel oli 2019. a 7% (ca 3 800 t; kokku püüti 55 000 t). Lisaks märgime, et valdkondlikud ministriumid (Majandus- ja Kommunikatsiooniministrium ja Maaeluministrium) on ette valmistamas sektori mõjude analüüsi lokaalselt traalpüügi ja tuuleenergeetika osas. Eeldatavalt valmivad mõjude analüüsid uue aasta alguses. Analüüside valmimisel teavitatakse teid kui huvigrupi ja vajadusel viiakse sisse täiendused planeeringusse ja mõjude hindamise aruandesse.

12. *milline on tuuleparkide mõju rannapüügile?*

Tuuleparkide rajamisel puudub oluline mõju rannapüügile, kuna tuulikud rajatakse vähemalt 6 meremiili (ca 11,1 km) kaugusele maismaa piirist. Nagu alajaotuses XXIX p 16 viidatud, on ministriumid läbi viimas valdkondlikke mõjuanalüüsi, et täpsemalt selgitada regionaalseid ja lokaalseid mõjusid.

XVII. Ptk 4.4.1.6. Energiatootmine

1. *millised majandusharusid mõjutab merealplaneering enim?*

Energiatootmise majanduslikud mõjud on kirjeldatud mõjude hindamise aruande peatükis 4.6.4. Nagu vastavas peatükis kirjas on merealade planeeringus alade planeerimisel arvestatud teisi merekasutusvaldkondi, teadaolevaid looduslikke, riigikaitselisi, sotsiaalseid jmt piiranguid ning muid võimalikke vastuolusid, mistõttu ei too tuuleenergeetika alad meres üldjuhul kaasa ka piiranguid muude majandustegevuste planeerimiseks ja arendamiseks.

2. *milline on mere-energeetika tasuvus?*

Tasuvusarvutusi üleriigilise strateegilise planeeringu käigus selle üldistusastmest tulenevalt ei tehta. Tuuleenergeetika majanduslike mõjude hindamiseks kasutati planeeringus „Merekeskkonna ressurside kasutamisest saadava majandusliku kasu mudelit“, mis võimaldab hinnata tuuleenergeetikast saadavat riigi tulu, potentsiaalset lisandväärtust ja arvutada toodetavat energiakogust ning mis on mõeldud riigi otsuste toetamiseks strateegilisel tasandil. Mudelis on kasutatud teadaolevaid ja varasemale välisriikide kogemusele tuginevaid

tuuleenergeetika andmeid, mis sõltuvad valitud tehnoloogiast, tuulikupargi rajamise strateegilistest valikutest, ärimudelitest, jmt. Sellest tulenevalt ei ole tasuvuse arvutamine antud mudeliga võimalik.

3. *kas merealaplaneering võib tuua tööhõive vähenemist muude majandusharudes?*

Võimalikud muutused tööhõives tulenevad mereala planeeringu jätkutegevustest. Võimalikud lokaalsed mõjud kalandussektorile täpsustuvad hetkel ministeeriumites koostamisel olevate mõjuanalüüside käigus. Juhul, kui rajatakse vesiviljelusrajatise ja tuuleparke, võib tööhõive selles sektoris ka suurened.

XVIII. Ptk 4.4.1.7. Mereturism ja rekreatsioon

Käesoleval hetkel ei ole KSH-s nimetatud küsimust üldse käsitletud, mistõttu tuleb KSH-d nimetatud küsimuses kindlasti täiendada.

Väide ei vasta tõele. Mõju mereturismile ja rekreatsioonile on käsitletud mõjude hindamise peatükis 4.4.1.7.

XIX. KSH-s pole hinnatud planeeringu mõju Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi eesmärkidele

- 1. kas tuuleparkidega kaasnevad mõjud lähevad konflikti Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi eesmärkidega?*
- 2. milline on tuuleenergeetika ala mõju toetusmeetmete elluviimisele ja eesmärkide saavutamisele?*

Mõjude hindamine keskendub planeeringuga kavandatu elluviimisega kaasnevale. EMKF on fond, mille eesmärk on ELi merendus- ja kalanduspoliitika elluviimine ajavahemikus 2014–2020. Fondi vahenditest on näiteks toetatud kõnealust Pan Baltic Scope projekti, mille raames valmisid kaardid kaladele oluliste alade kohta. Tuuleenergeetika ja vesiviljeluse arendamine aitavad kaasa järgmistele fondi eesmärkidele: toetada rannikukogukondi oma majanduse mitmekesistamisel; rahastada projekte, mille raames luuakse uusi töökohti ja parandatakse Euroopa rannikualade elukvaliteeti. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi eesmärkidega puudub Eesti mereala planeeringul vastuolu.

XX. KSH on vastuolus seaduse ja Riigikohtu praktikaga. Ettepanekud.

Eesti mereala planeering lähtub kehtivast seadusandlusest ning arvestab Riigikohtu lahendeid. Täpsemad selgitused on antud alajaotustes I-IV.

- 1.1 tuua KSH-s selgelt esile, milline on planeeringuga lubatav tegevus oma maksimumstsenaariumis ning täpselt millist tuuleenergia tootmise stsenaariumit (sh tuulikute arv, kõrgus, suurim lubatav pindala, võimsus töötamise aeg) on KSH käigus hinnatud.*

Ettepanekuga arvestatakse, osaliselt on ettepaneku sisu juba planeeringu materjalides olemas. Nagu alajaotuses II on selgitatud, kajastuvad mõjude hindamise aruandes juba käesoleval

hetkel strateegilisele planeerimistasandile omased näitajad tuuleenergeetika alade kohta. Tuulikute arvu, töötamise aja ja võimsuse määramine üleriigilise pika-ajalise planeeringuga ei ole otstarbekas, kuna võib kaasa tuua planeeringu kiire aegumise. Mõjude hindamise aruannet ja planeeringut täiendatakse võimaliku realiseeruva maksimumstsenaariumi selgema lahti kirjutusega 2021. a alguses.

1.2 kaardistada kalade tegelikud koelmualad KSH etapis.

Ettepanekuga ei ole võimalik arvestada. Mereala planeeringu koostamisel on arvestatud potentsiaalselt mõjutavate kalade koelmualade paiknemisega kasutades ettevaatusprintsipi. Vt täpsemalt vastuseid alajaotuse IV ja V.

1.3 selgitada välja kalade rändekoridorid KSH etapis.

Ettepanekuga ei ole võimalik arvestada. Seisukohta on põhjendatud alajaotuses IV ja XV.

1.4 selgitada KSH etapis täpselt välja milline mereelustik ja kui suures ulatuses tuuleenergeetika ala kasutab ning kui tundlik on see merekeskkond tuuleparkide rajamisega kaasnevatele muutustele keskkonnas.

Ettepanekuga on juba arvestatud, vastav info kajastub mõjude hindamise aruandes ptk 4.2. Olemasolevaid andmeid, uuringute infot ja ekspertide poolt koostatud analüüsi arvesse võttes on kaardistatud, kus on merealadel liigirühmade osas tundlikud alad, kuhu on tuuleenergeetika alade kavandamine välistatud.

1.5 selgitada KSH etapis välja, kuidas mõjutavad tuuleparkide rajamisega kaasnevad muutused tuule tugevuses, hoovustes, lainete muistrites ja jäätumises merevee temperatuuri. Samuti, kuidas mõjutaks meretemperatuuri muutus merekeskkonna ökosüsteemi.

Ettepanekuga on juba arvestatud, vastav info kajastub mõjude hindamise aruandes ptk 4.1. Vt ka vastus alajaotus VIII.

1.6 modelleerida KSH etapis müra, mis kaasneks tuuleenergeetika ala kasutusele võtuga planeeringus lubatud maksimaalse koormuse juures ning hinnata selle müra mõju mereelustikule.

Ettepanekuga ei ole võimalik arvestada. Müra modelleerimiseks on vajalikud nii tuulikute täpsed asukohad, võimsus, tehnoloogiline tüüp kui ka ümbritseva keskkonna müraga seotud asjaolud (nt laevaliikluse sagedus). Vastav tingimus on seotud tegevusloa tasandile, kus vastavad alusandmed on olemas.

1.7 näidata, millised mõjud kaasneksid juhul, kui tuuleenergeetika ala asuks mõnes alternatiivses asukohas ning selgitada, miks alternatiivsed asukohad ei oleks paremad.

Ettepanekuga ei ole võimalik arvestada. Mereala planeeringus on tuuleenergeetika arendusalad leitud laiapõhjalise välistusanalüüsi alusel, mis arvestab loodusväärtustega, riigikaitseliste huvide ja vahetu sotsiaalse mõjuga. Lisaks on seatud suunised ja tingimused teiste merekasutusviisidega arvestamiseks, mis ei ole küll välistavad, kuid omavad siiski selgeid vajadusi. Välistavatest teguritest loobumine tooks kaasa väga olulise ebasoodsa mõju teistele valdkondadele, mistõttu ei ole alternatiivses asukohas tuuleenergeetika arendamine võimalik.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kaia Sarnet
regionaalvaldkonna asekanstler

Triin Lepland 4520521
Triin.Lepland@fin.ee